

speciális képzettségen túl ismernie kellene a cigányság történetét, kultúráját, mentalitását. A Waldorf-módszert tovább kellene fejleszteni ebbe az irányba, be kellene építeni a cigány nyelvet és irodalmat az alsóbb osztályok tanulmányaiba, a cigányság történelmét és néprajzát pedig a felsőbb évfolyamoknak kellene megismerniük.

Diósi György egy ideális cigány iskolát vázol fel, és végső következtetése, hogy a cigány gyerekeknek egy minimalizált, egyszerűsített „magyar” tananyagot kell tanítani. Én úgy gondolom, hogy sokkal jobb a Waldorf-pedagógia megközelítési módja, amely arról szól, hogy minden gyermeknek joga van a képességeit sokoldalúan kibontakoztatni, s az iskolának igazi feladata és kötelessége, hogy ehhez segítsen hozzá.

JEGYZET

- (1) *Czeizel Endre*: A cigánygyermek adottságai és az öröklődés. = Köznevelés, 1981. 3. sz. 9.p.
- (2) *Csongor Anna*: Szegregáció az általános iskolában. Cigány osztályok Magyarországon. OKI, „Kutatás közben”, Budapest, 1991.
- (3) *Réger Zita*: Cigányosztály, „vegyes osztály” – a tények tükrében. Valóság, 1978. 8.sz., 77-88. p.
- (4) *Diósi Ágnes*: Cigányút. Budapest, 1988.
- (5) *Vajda Imre*: Roma nemzetiségi szakiskola. = Köznevelés, 1994. november 11. 36.sz., 7.p.
- Várhegyi György*: A nyelvi kísérlet hatása. (Beszélgetés Zsolnai Józseffel). In: Művelődési egyenlőtlenség, V. kötet. Szerk.: *Csongor András*, OKI, Budapest, 1987.
- Vég Katalin*: Cigány útvesztők 1. Amaro Drom, 1984. november, 14-15.p.
- Vég Katalin*: Cigány útvesztők 2. Amaro Drom, 1994. december.
- Vekérdi Tamás*: A Waldorf-iskola első három évének programjáról. Budapest, 1990, 24-25. p.
- (6) *Diósi Ágnes*: i. m.
- (7) *Diósi György*: Gondolatok egy lehetséges cigány iskola modelljéhez. Phralipe, 1991. 9.sz. 3-6.p.
- Forray R. Katalin*: A nemzeti és etnikai kisebbségek oktatásának problémái Magyarországon. In: A határmenti együttműködés és az oktatás. Szerk.: *Forray R. Katalin, Andreas Pritersky*. Budapest, 1992. 30-37.p.
- Forray R. Katalin – Hegedűs T. András*: A cigánygyerekek iskoláztatásának néhány ellentmondása. Köznevelés, 1987. 19.sz., 3-4.p.

SÁGHY ERNA

Pedagógusok a szülőkkel 1-4.

A tankönyvek többsége – főleg a régebbiek – úgy tárgyalják az iskolai oktatást, nevelést, mint bipoláris folyamatot, melynek egyik végén a pedagógus van, a másikon a tanuló. Egyre inkább nyilvánvaló azonban, hogy valójában tripoláris folyamatról van szó, amely leginkább egy egyenlő oldalú háromszöggel szemléltethető, melynek csúcsai a gyermek, a szülő és a pedagógus helyzetét jelzik a folyamatban. (Nem hiszem, hogy akadna szakember, aki meg tudná – vagy meg merné – mondani, hogy a három közül melyik a fontosabb.)

A szülő szerepére az iskolai neveléssel kapcsolatban a hazai pedagógiai szakirodalom szerzői – néhány kivételtől eltekintve – általában csak másodlagosan, harmadlagosan szoktak utalni. A kivételek közé tartozik Füle Sándor, a neveléstudományok kandidátusa, akinek neve régóta ismerősen cseng a magyar pedagógusok előtt. Dr. Füle tanított a legalsóbb foktól a főiskoláig, de részt vett az országos irányító munkában is. Közben sorra

jelentek meg szakirodalmi munkái, melyek közt a pedagógusoknak és szülőknek szóló időszerű írások éppúgy megtalálhatók voltak, mint a különböző pedagógiai szakkönyvek.

Legutóbbi, 1993-ban megjelent, s négy kis kötetből álló munkája a szülők és az iskola kapcsolatával foglalkozik. Ez a téma mindig kitüntetett helyet foglalt el a szerző munkásságában, aki már régóta ráérezett annak fontosságára. Hogy ezek a kötetek a Család Évében láttak napvilágot, az különleges időszerűséget ad ezeknek a köteteknek, mely megköveteli, hogy – legalább röviden – bemutassuk őket. Lévén hosszú éveken át magam is gyakorló pedagógus, a hozzám legközelebb álló témával, a családlátogatásokkal foglalkozó kötettel kezdem az ismertetést. (Dr. Füle Sándor: A családlátogatásokról. Legyenek, vagy ne legyenek? Budapest, 1993.) Ugyanis én is úgy tapasztaltam, hogy a rendszeres, gyakori családlátogatás, a szülőkkel való jó kapcsolat segítette elő a legjobban az iskolai munkám eredményességét! A szerző mindjárt a bevezetőben leszögezi – és azt hiszem, ez minden gyakorló pedagógus nevében is leírható -: „A szülőkkel való foglalkozásra a pedagógusképzés során nem kaptunk felkészítést...” (3. p.) Majd folytatja: „A családlátogatásokon... olyan információkat kaptam, amelyek alapján más »szemmel« nézhettem tanítványomra... Láttam a szülőknél, hogy ők is jobban kötődnek hozzám, mert jártam otthonukban, megismertem családjukat, játékaikat, kedvenc állataikat...” (4. p.) A következő fejezetben a szerző a témában 1980-ig végzett vizsgálati tapasztalatait ismerteti, kiemelve, hogy a jól sikerült családlátogatás kölcsönösen fontos ismereteket közvetíthet mindkét fél számára. Ugyanekkor a gyakorlatban jól hasznosítható szempontokat, tanácsokat ad a szerző a családlátogatások megszervezésével, lebonyolításával kapcsolatban is. Alapvető fontosságának az őszinteséget tartja. Se a szülő, se a pedagógus ne mutasson vagy mondjon mást, mint ami a gyermeket illetően a valóságnak megfelel. Csak így kérhetnek egymástól – és adhatnak egymásnak – konkrét, hatékony segítséget az eredményes iskolai munka érdekében.

A továbbiakban Füle 1986-ban végzett, a kandidátusi értekezése alapját képező vizsgálatainak főbb megállapításai következnek. Különböző, régebbi és újabb nevelési értekezletek jelentéseinek és más szerzők témába vágó megállapításainak közlése után a szerző véleményét a következőkben fogalmazza meg: bár a szülők mindinkább igényelnék a családlátogatásokat, ezekre a pedagógusok elfoglaltsága miatt egyre ritkábban – legtöbbször csak a nagyobb problémák esetén – kerül sor: „... a családlátogatások tartós »zsákutcájának« okai a pedagógusok között keresendők.” (30. p.) Legújabb vizsgálatainak eredményei alapján szerzőnk nyomatékosan javasolja a családlátogatások eddigi bevált gyakorlatának további biztosítását, majd konkrét javaslatokat is tesz a családlátogatásokkal és ezek előkészítésével kapcsolatban, miközben határozottan ellenzi a bejelentés nélküli családlátogatásokat.

Különösen a kezdő pedagógusok számára lehetnek rendkívül hasznosak a családlátogatás lebonyolításához adott részletes szempontok, tanácsok, például az utóbbiak közül az, hogy ez alkalomból nem helyes sem uzsonnát, sem vacsorát vagy ajándékot elfogadni. Különösen a gyengébb tanulók családjánál!

Fontos és korszerűnek nevezhető a könyv következő megállapítása is: „... Az iskolának a hagyományok... feladatok mellett... nagyobb mértékben magára kell vállalnia a szocializációs és perszonalizációs feladatokat, folyamatokat. Ez – az ép és a rendeltetését ellátni képes családdal együtt – nagy mértékben elősegítheti a társadalmi beilleszkedési zavarok korai megelőzését, ill. korlátozását.” (62-65. p.) Mindez a szülők fokozott pedagógiai képzését igényli. (Emlékeztetni szeretnék itt az 1940-es években nálunk fokozatosan kibontakozó sikeres „szülők iskolája” mozgalomra, melynek csak a háború utáni állapotok vetettek véget.) Hiszen egyedül csak a szülők pedagógiai kultúrájának folyamatos fejlesztése révén lehet elérni, hogy a „túlzottan liberális” nevelés helyett – ami oly jellemző ma családjaink egy részére – az otthon mindig az életkornak megfelelő, határozott követelményeket tudjon támasztani a gyermekkel szemben! (74. p.)

További hasznos megállapítások, jó tanácsok után a befejező részben a szerző – a saját és mások tapasztalatai alapján – szemléletes és a gyakorlatban jól hasznosítható összeállítást közöl a szülők és a pedagógusok közötti együttműködésben tapasztalható sikerek és kudarcok okairól. Ugyancsak jó segítséget jelenthetnek az ajánlott iroda-

lomban felsorolt munkák, valamint a családi nevelés segítéséhez készített előadásvázlat a füzet végén.

A szóban forgó, a sorozatot záró kis könyvecske avval a pedagógiai szituációval foglalkozik, amikor a pedagógus megy a családhoz. A sorozat másik három darabja (1-3. sz.) olyan esetekben kíván gyakorlati tapasztalatokon (is) alapuló tanácsokat, javaslatokat adni, amikor a szülők mennek be az iskolába, a pedagógushoz.

A legtöbb szülő a szülői értekezletek alkalmából keresi fel gyermeke iskoláját. Feltehetően ezért foglalkozik mindjárt a sorozat első darabja ezzel a témával. (Dr. Füle Sándor: A szülői értekezletekről. A szülők értekezlete? Budapest, 1993.)

A szerző a kötet első részében a szülői értekezletekkel kapcsolatos vizsgálati eredményeit mutatja be. (7-45. p.). Abból indul ki, hogy az esetek többségében a pedagógiai intézmények (óvoda, iskola) nevelő munkájához a család nyújtja a megfelelő háttérrel. Ezért a pedagógusok csak a családokkal szorosan együttműködve tudnak eleget tenni korunk újfajta nevelési, oktatási követelményeinek. Enélkül megeshet, hogy a gyermekek és a fiatalok nevelése a szülők és a pedagógusok részéről ellentétes irányú lesz. Ezért szükséges tehát a kölcsönös információk biztosítása mindkét részről. A megfelelő információk átadásának egyik kerete lehet a szülői értekezlet, mely a pedagógusok és szülők együttműködésének alapvető szervezési formája.

A szerző ismerteti egy reprezentatív budapesti vizsgálat eredményét is, mely szerint a szülői értekezletek témájának egy részét általában a tanév eleji, ill. a tanév végi feladatok határozzák meg, és a nevelési kérdések kiemelt helyen szerepelnek.

Mindenképp figyelemreméltó és elgondolkasztó azon témák felsorolása, amelyekről – az említett vizsgálat szerint – a szülők az értekezleteken vitatkoznak, vagy amelyekről előadásokat kértek. Megszívlelendők a szülők kifogásai a szülői értekezletekkel kapcsolatban. (Pl. a szaktanárok gyakran nem vesznek részt rajtuk, tanévenként ritkán kerül sor értekezletekre, a gyermekek konkrét problémái nem vetődnek fel stb.) Pedagógusi (pedagógiai) szempontból viszont nem szabad elfelejteni, hogy a szülők egy része nem látja világosan az értekezletek funkcióját. Ezért passzívak, „csak befogadók” a szülői értekezleteken. Pedig az iskolai élet megújítása csak a szülők maximális bevonásával, aktív együttműködésével érhető el. (Ide tartozik természetesen a szülői értekezleten való tevékeny részvétel is.) Szemléletes mintát ad a pedagógus-szülő együttműködésére a könyvecskeben egy németországi iskola ilyen jellegű programjának bemutatása és a dr. Füle által összeállított javaslatok. A szerző egy külön fejezetben részletesen tárgyalja a szülői értekezletek fajtáit, előkészítését és a szervezésükkel kapcsolatos teendőket is. (46-94. p.)

Ezen belül javaslatokat tesz a szülői értekezleti témákra vonatkozóan ez 1. osztálytól a 4. osztályig. Javasolja, hogy a pedagógus megfelelően készüljön fel a szülői értekezletekre. (A felkészüléshez haszonnal forgathatja Thomas Gordon *A tanári hatékonyság fejlesztése* és *A szülői eredményesség tanulása* című könyveit.)

Figyelmet érdemel a következő megjegyzés is: „Több pedagógus véleménye szerint az első szülői értekezlet előtt minden családot fel kellene keresni!” (64. p.)

Tanulságosak a *Pedagógus vélemények a szülői értekezletek szervezéséről*, a *Szülői vélemények a szülői értekezletek szervezéséről*, valamint *A tanulók véleménye a szülői értekezletekről* című fejezetek is. Az utolsó fejezetet (A szülői értekezletek tovább fejlesztésével kapcsolatos tennivalók összegzése) az ajánlott irodalom és két jól használhatónak tűnő kérdőív követi a szülői értekezletekkel kapcsolatban. Az egyik a pedagógusoknak, a másik a szülőknek készült.

A recenzió szűkre szabott lehetőségei miatt a hátralévő két kötetről csak vázlatosan tudunk beszámolni, de az eddig leírtak is jól tükrözik, hogy a szerző mennyire fontosnak tartja a szülői ház és az iskola, a pedagógusok szoros kapcsolatát, kölcsönös együttműködését, mint az eredményes iskolai munka háttérét, biztosítékát. A 2. sz. kis könyv a fogadóórákról szól (Dr. Füle Sándor: A fogadóórákról. Szülőkkel vagy nélkülük? Budapest, 1993), a 3. sz. könyv pedig az iskolai nyílt napokkal foglalkozik. (Dr. Füle Sándor: A nyílt napokról. Vannak? Lesznek?, Budapest, 1993) A fogadóórákról szóló mondani valóját talán a következő két idézet foglalja össze a legjobban: „... A szülő nem azért jön a fogadóórára, hogy ott a pedagógus »intelmeit« meghallgassa! Fontos, hogy hagyjuk őt beszélni!...” (29. p.) „A fogadóórát legvonzóbbá a pedagógus személyisége teheti! Ha olyan a pedagógus viselkedése, műveltsége, hogy minden szülő számára »pillanatok

alatt« otthonos, fesztelen légkört tud teremteni, akkor a szülők szívesen keresik fel...” (47-48. p.)

Ebben a füzetben is nagyon sok, gyakorlati pedagógiai tapasztalatot alapuló tanácsot talál minden pedagógus, elsősorban a kezdő, de a pályán már évek óta dolgozó is.

A lényegre utal a szerzőnek az a megállapítása is, hogy a fogadóórákon a helyzet feltárása, a diagnózis megállapítása után a pedagógusnak a szülővel együtt kell keresnie a lehetséges megoldásokat az adódó problémák rendezése, ill. a gyermek érdekében. (42. p.)

A 3. sz. füzetben foglaltak tartalmát viszont – mely füzet a nyílt napokról szól – a következő idézetek tükrözik legjobban: „A szülők igénylik, a pedagógusok fontosnak tartják, a gyerekek pedig örülnek a nyílt napoknak” (18. p.) ill. „Az elhangzott javaslatok szerint a nyílt nap tartalmassá tételét azzal lehetne növelni, ha biztosítanák a pedagógusok, a szülők és a gyermekek együttes tevékenységét is.” (26. p.) A füzetben foglaltak meggyőzően támasztják alá a nyílt napok fontosságát és azt, hogy a szülők hasznos tapasztalatokhoz juthatnak, ha gyermeküket tanórai helyzetekben is megfigyelhetik.

E két füzet szerkezete, felépítése is hasonló az első részben bemutatottakéhoz. Az 1980-ig, illetve az 1986-ig végzett vizsgálatok főbb megállapításainak ismertetése után a szerző a fogadóórák, ill. nyílt napok előkészítésével és szervezésével foglalkozik, idézi az érintettek véleményét ezekkel kapcsolatban, majd módszertani javaslatokat, tanácsokat ad. A füzeteket – a többihez hasonlóan – a legújabb munkákból összeállított ajánlott irodalom jegyzéke zárja le.

A fentiekben leírtak is jelzik talán, hogy mind a négy kis kötet tartalma a bevezetőben említett „pedagógiai háromszög” harmadik szereplője, a gyermek érdekeit, az ő megfelelő fejlődésük biztosítását kívánja elősegíteni! A kötetek kis formátuma lehetővé teszi, hogy mintegy „pedagógiai breviáriumként” szolgáljanak és azokat a nevelők akár mindig a zsebükből tarthassák s bármikor elővehessék. A jövő pedagógusnemzedék érdekében is hasznos lenne, ha kötelező olvasmányként szolgálnának a pedagógusképző intézményekben!

Fülö Sándor: Pedagógusok a szülőkkel. Budapest, 1993.

SZABÓ PÁL TIVADAR

Néprajzi képeskönyv Erdélyből

Jó ideje tervezgette Kós Károly, hogy a helyszíni néprajzi gyűjtései és múzeumi vizsgálódásai során készített nagyszámú rajzaiból összeállít egy, az egykori népelet egészét átfogó kötetet. A Néprajzi képeskönyv Erdélyből megalkotásával – miként ezt egy 1989 januárjában kelt levelében írta – Comenius nagyhatású könyve, az Orbis Pictus (1658) – a magyarral bővített változat címével: A látható világ (1685) műfaját kívánta felújítani.

Keresve sem lehetne ennél jobb párhuzamot találni a kötet mibenlétének meghatározására. Sárospatak kimagasló pedagógiai érzékű professzora, Comenius ugyanis A látható világ címmel egy, a maga korában példátlanul újszerű tankönyvet hozott létre, hogy abban az addig pusztán szóban előadottak helyett a megismerendőknek szemléletes „leábrázolása” révén hasson. A képekhez csatlakozó szöveg így a látottakat magyarázza; maga a kötet pedig az egész látható világot, mivel Comenius a lehetséges teljességre törekedett, biztosítva az olvasót, hogy „semmi szükséges és derekas dolog abból ki nem hagyatott”. A jelen „képeskönyv”-ben Kós Károly is hasonló teljességében kívánja rajzokban elénk tárni az örökölt hagyományok szerinti erdélyi népeletnek a közelmúltban még általa is látható világát – örömeire a szemlélődve tanulni vágyóknak.